

detaljno informiran o pojedinoj zemlji. Mogućnost koju ova knjiga pruža (a upravo zbog spomenute slabosti) jest usporedba razmatranja i predviđanja autora iz druge polovice 90-ih s onim što se zaista dešavalo kasnije. Uočene razlike mogu se pripisati nedostatnom metodološkom predlošku za analizu situacije (nije, primjerice, dovoljna pozornost posvećena društvenoj snazi pojedinih aktera), ili nedovoljnoj pronicljivosti-analitičnosti autora koji su taj predložak primjenjivali. Upravo u ovome posljednjemu leži druga slabost studije. Očito jest da svi autori nisu dovoljnom znanstvenom akribijom prišli zadanom poslu. Istini za volju, neki od njih i nisu znanstvenici, što je možda ograničavajući čimbenik u ova-ko složenom poslu. Činjenica jest i da u postkomunističkim zemljama vlada nestašica znanstvenika određenog profila, posebice u područjima koja su potpuno nova i u kojima nema nikakve ozbiljne znanstvene tradicije. To je, međutim, samo još jedan dokaz poteškoćama u razumijevanju društvene stvarnosti i njezinih mnogobrojnih izazova.

Siniša Zrinščak

## INTERNATIONAL LABOUR REVIEW

Godina 82, 2002.

Među brojnim publikacijama kojima Međunarodna organizacija rada (ILO) prati i analizira globalno stanje na području rada i zaposlenosti, *International Labour Review* (ILR) predstavlja ključno periodičko izdanje. Još od 1921. godine ILR se kroz radove ekonomista, pravnika, sociologa i drugih eksperata bavi međunarodno aktualnim temama i pitanjima vezanima uz rad. Trenutno ova revija izlazi tromjesečno na engleskom, francu-

skom i španjolskom jeziku, a uz analize i rezultate istraživanja objavljuju se izvještaji s konferencija, te prikaze brojnih knjiga i ILO-ovih publikacija.

Ranija godišta revije uglavnom su pružala informativne preglede aktualnih tema u pojedinim državama, no posljednjih godina u njoj dominiraju teme globalnog dosega, poput analiza karakteristika i budućnosti rada, fleksibilnosti rada, globalizacije, seksualnog uznemiravanja, novih tehnologija, reforme sustava socijalne sigurnosti ili dječjeg rada.

Prvo izdanje godišta 2002. tematski je dvobroj posvećen pitanjima zaposlenosti i radnih standarda u doba globalizacije, o čemu je priloge napisao niz priznatih autora.

Dvobroj započinje člankom o Zaposlenosti, socijalnoj pravdi i društvenom blagostanju, dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju 2001., Josepha E. Stiglitz, koji je preveden i objavljen i u *Reviji za socijalnu politiku* (2/2003.).

U sljedećem radu (*Core labour standards and foreign direct investment*) David Kucera kroz više statističkih modela razmatra pretpostavljenu vezu između razine radnih prava i izravnih stranih ulaganja (FDI). U tu je svrhu za 171 zemlju sastavio indikatore koji procjenjuju razinu prava na kolektivno pregovaranje, spolnu neravnopravnost u svijetu rada, te raširenost dječjeg rada. Pretpostavka da niža razina radnih prava kroz nižu cijenu rada pozitivno utječe na razinu ulaganja, nije ni ovim istraživanjem empirijski potvrđena. Naime, iako povećava cijenu rada, veća razina radnih prava pozitivno utječe na društvenu i političku stabilnost u zemlji, te povećava razinu ljudskog kapitala, što je vrlo važno za privlačenje stranih investicija.

Vincenzo Spiezia istražuje složeni problem populacijskog starenja i tržišta rada u tekstu *The greying population: A wasted human capital or just a social liabi-*

lity? Ekonometrijskom simulacijom Spienza pretpostavlja da se, usprkos smanjivanju populacije, sustav socijalne sigurnosti u razvijenim zemljama neće urušiti – ukoliko se ne nastavi smanjivanje radne aktivnosti radnika starijih od 50 godina. Ne postoje dokazi o smanjenoj štednji starijih radnika, ili smanjivanju opće radne sposobnosti. Iako se fizička sposobnost i mogućnost trenutne analize podataka smanjuju, mnoge se druge vještine radnim iskustvom kompenziraju ili unapređuju. S obzirom na dinamičnost suvremenoga radnog okružja, nužno je kontinuirano i, dobi prilagođeno, obrazovanje starijih radnika, te uvođenje programa poticanja zapošljavanja i adekvatnog raspoređivanja starijih radnika na zadaće u kojima su oni najkompetentniji. Članak završava pregledom mjera u ovom području u zemljama OECD-a.

Robert Reich, bivši ministar rada SAD-a i autor poznatog djela *The Work of Nations*, nadopunjuje Stiglizev rad kratkim izlaganjem *The challenge of decent work*, u kojemu zagovara veću obzirnost fiskalne i monetarne politike spram tržišta rada. Mjere namijenjene oživljavanju privrede, fleksibilizaciji rada ili liberalizaciji međunarodne trgovine ne smiju biti izgovor za povećavanje nejednakosti ili urušavanje radnih standarda.

Posljednjim člankom Yuko Aoyama i Manuel Castells nastavljaju studiju poduzetu prije jedno desetljeće o transformaciji strukture djelatnosti i zanimanja u visokorazvijenim privredama (a naslanja se na poznatu studiju Joachima Singelman na za period 1920.–1970.). *An empirical assessment of the informational society: Employment and occupational structures of G-7 countries, 1920–2000*, sadrži brojne analize prema kojima je u devedesetima većina dotičnih zemalja prešla u informacijsko doba. Široka upotreba informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT) koja nije dovela do smanjivanja zaposle-

nosti i povećane segmentacije tržišta rada (iako je u nekim anglosaksonskim zemljama koincidirala s rastom nejednakosti prihoda). Obrazac brzog smanjivanja zaposlenosti u industriji i rasta zaposlenosti u društvenim – pogotovo proizvođačkim uslugama, u proteklom desetljeću postao je univerzalan, čak i u prethodno divergentnim privredama Njemačke i Japana. Oko 2000. godine po prvi je put u privredama SAD-a, Velike Britanije, Francuske i Njemačke broj zaposlenih koji primarno barataju informacijama prestigao broj zaposlenih koji primarno barataju robom, označavajući sazrijevanje informacijskog društva. Također, kao opći trend, nastavlja se i unapređivanje strukture zanimanja te rast nestandardnih oblika zaposlenosti. Konačno, uspoređujući dva ekstrema – SAD i Japan, Aoyama i Castells nalaze mnogo sličnosti, ali i različitu zastupljenost različitih zanimanja u komunikacijskom, financijskom i državnom sektoru, pri čemu se Japan značajno više oslanja na činovnike, dok se u SAD-u oni temelje na visokokvalificiranom-profesionalnom i menadžerskom kadru. Dakle, ne samo da je udio zaposlenih u poslovima baratanja informacijama za trećinu veći u SAD-u nego u Japanu, već je i kompetencija (pa i prestiž) zaposlenih u tom segmentu drugačija.

Zaključni dokument, *Towards a policy framework for decent work*, nastao je na temelju zaključaka ILO-ove konferencije u Torinu u listopadu 2001. Promocija socijalne pravde i humanih uvjeta rada ključna je zadaća ILO-a. Za ostvarivanje te zadaće u uvjetima globalizacije bitno je integrirati razne pristupe i teme – poticanje socijalnog dijaloga i tehničko savjetovanje, regulaciju zdravstveno-sigurnosnih uvjeta na radu te preporuka mjera za unapređenje tržišta rada (suzbijanje sirove privrede). Radne standarde, osim u ekstremnim slučajevima poput ropskog dječjeg rada, valja oblikovati kroz flexi-

bilne smjernice koje moraju posjedovati razvojnu komponentu, te ostavljati mogućnost prilagodbe specifičnim okolnostima pojedinih zemalja. Za uspostavljanje efikasnih javnih politika nužno je posjedovati dobar uvid u stanje, a što zahtijeva obiman analitički rad te razvoj međunarodno komparativnih (ali i lokalno specifičnih) kriterija za mjerenje decentnog rada.

Treći broj revije donosi tek četiri priloga, tematski vezanih uz zaposlenost i socijalnu zaštitu. U prvome (*Maximizing benefit transfers to the poor: Evidence from South African employment programmes*) Lawrence Haddad i Michelle Adato razmatraju ekonomsku i socijalnu učinkovitost transfera putem radnointenzivnog programa javnih radova u Južnoafričkoj Republici. Praćenjem niza indikatora 101 lokalne akcije u 7 različitim programima što se od 1994. provode u JAR-u, autori dolaze do zaključka da su programi u većini slučajeva nadmašili učinkovitost neciljanih transfera. Najbolji su učinci u siromašnim, nerazvijenim područjima, s visokom nezaposlenosti, kada nadnica nije eksploatatorski niska, a nije niti na tržišnoj razini (tada program privlači ne-siromašne), te kada je svrha programa poboljšanje infrastrukture i izgradnja resursa za lokalnu zajednicu. Važno je napomenuti da ovo nisu "workfare" – programi, odnosno da nisu uvjet za korištenje drugih socijalnih prava.

U sljedećem članku (*Migration for the benefit of all: Towards a new paradigm for economic immigration*) Eric Weinstein predstavlja model radne imigracije kroz tržište radnih licenci koje bi, u teoriji, štitiло interese države, poslodavaca, lokalnih radnika i migranata, bez kršenja ljudskih prava potonjih.

Gideon i Ruth Ben-Israel, u članku *Senior citizens: Social dignity, status and the right to representative freedom of organization*, upozoravaju na društvenu mar-

ginalnost sve veće grupe starih i umirovljenih građana. Ta marginalnost ne odgovara golemim resursima (nekretnine, fondovi) i potrošnji (od zdravstvenih usluga nadalje) ove grupe. Kao rješenje autori predlažu da se međunarodnom legislativom starijim građanima omogući pravo na udruživanje i kolektivno pregovaranje u raznim društvenim grupama, te da dobiju predstavnike u relevantnim nacionalnim i međunarodnim tijelima.

Patrick Bolle sumirao je zaključke ILO simpozija o budućnosti rada, zaposlenosti i socijalne zaštite, što se održao u Lyonu u siječnju 2002. Suvremeni svijet rada karakteriziraju brojne i opetovane tranzicije između različitih poslova, oblika (ne)zaposlenosti i obrazovanja. Oblici zaposlenosti su sve raznolikiji, rad je individualiziran, uloga organiziranog rada marginalizirana, a radnici i obitelj sve izloženiji riziku, što može voditi društvenoj isključenosti značajnog dijela populacije. S jedne strane, predlaže se postizanje ravnoteže fleksibilnosti i sigurnosti kroz model fleksibilnosti, koji odlikuju visoka pokretljivost rada, izdašni sistem socijalne sigurnosti i mjere aktivne politike na tržištu rada. S druge strane, društveno okružje u kojem oba roditelja rade u fleksibilnom režimu zahtijeva nove mjere javne politike koje bi omogućile postizanje ravnoteže između rada i obiteljskog života.

Posljednji broj ovoga godišta u cijelosti je posvećen međunarodnom istraživačkom programu *Peoples' Security Survey* (PSS). Cilj je istraživanja (koje čini dio obuhvatnijeg *In Focus Socio-Economic Security* programa) istražiti "na terenu" razne dimenzije (ne)sigurnosti vezane uz rad i zaposlenost. Oficijelni statistički izvori ne posjeduju detaljne podatke o kvaliteti rada, kao i percepcije toga rada od strane radnika samih. Za realizaciju koncepta dostojnoga (decentnoga?) rada (*decent work*) nužno je postojanje kvali-

tetnoga istraživačkog alata koji bi predočavao taj aspekt svijeta rada (kao što je razvoj koncepta nezaposlenosti u tridesetima doveo do anketa o radnoj snazi). Pritom je razvijeno sedam grupa indikatora kojima se mjeri sedam dimenzija radne sigurnosti: sigurnost tržišta rada, sigurnost zaposlenja, sigurnost zanimanja, sigurnost na radu, sigurnost reprodukcije vještina, sigurnost primanja, te sigurnost predstavljanja/pregovaranja. U svakoj od tih dimenzija istražuju se četiri aspekta: stvarno stanje, percipirano stanje, poželjno stanje, te strategije nošenja sa situacijom. Veći je broj analitičara ILO-a, u suradnji s lokalnim ekspertima, prilagodio instrumente i proveo istraživanje na (u većini slučajeva nacionalno reprezentativnim) uzorcima kućanstava u 13 zemalja Azije, Latinske Amerike, Afrike i istočne Europe.

Izobilje podataka poslužilo je i za nekoliko metodološki vrlo umješnih komparativnih analiza. Joseph A. Ritter i Richard Anker razmatrali su determinante zadovoljstva poslom u pet vrlo različitih zemalja. Maria Mercedes Caceres Jeria analizirala je sigurnost reprodukcije vještina u Latinskoj Americi. Deborah Levison, Joseph A. Ritter, Rosamund Stock te Richard Anker izradili su članak o konceptima distributivne i socijalne pravde na četiri kontinenta, dok je Sukti Dasgupta analizirala beneficije članstva u sindikatu.

U prvom i posljednjem članku, Richard Anker i Guy Standing predstavili su konceptualne temelje i metodologiju istraživanja. Pozornost na razvoj instrumenata izvire iz potrebe za njihovom standardizacijom i širom primjenom. Time bi se omogućile međunarodne usporedbe, te praćenje utjecaja različitih institucija, programa i politike na kvalitetu rada u nekoj zemlji, kontrolu radnika nad raznim aspektima rada, te na radnu, socijalnu i ekonomsku sigurnost.

*International Labour Review* je dostupan i u elektroničkom obliku. Pristup elektroničkoj verziji u Hrvatskoj trenutno je omogućen preko dobavljača EBSCO (na detalje oko pristupa upućujemo na područne knjižnice ili Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu).

Teo Matković

## EUROPEAN JOURNAL OF SOCIAL WORK

Godina 5, 2002.

Časopis *European Journal of Social Work* i u 2002. godini zadržava svoju specifičnost: gotovo polovica svakoga od tri objavljena broja rezervirana je za niz zanimljivih informacija i crtica iz različitih zemalja (u ovim brojevima radi se o Armeniji, Njemačkoj, Ukrajini, Austriji, Velikoj Britaniji, Estoniji i Mađarskoj), za izvještaje s konferencija, te povijesne portrete značajnih osoba za socijalni rad (Ilse Arlt, u broju 1. i Marguerite Wagner-Beck, u broju 2.), a i prikaze čak 33 knjige. Uz navedeno, u 2002. godini objavljeno je 17 članaka iz područja socijalnog rada. Iako je u njima i dalje zadržan vrlo snažan aspekt teorije i konceptualizacije, ipak se čini da su članci – nešto više nego ranijih godina – orijentirani na praktičan aspekt socijalnog rada, posebno na djecu kao korisnike socijalnih službi.

U članku *Family Group Conferences and youth advocacy: the participation of children and young people in family decision making*, autorice Jane Dalrymple, prikazana je potreba djece i mladih za zastupnikom tijekom obiteljskih grupnih konferencija. Osnovno obilježje obiteljskih grupnih konferencija jest dijeljenje